

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

In dit nummer

Toelichting illustratie - J.M. de Jong
Rembrandt:
De Hemelvaart 598

Kerkelijk leven - J.H. Kuiper
Secularisatie als uitdaging
voor de kerk 599

Meditatief - E.A. de Boer
Vuur 601

Wandelen met God - K. van den Geest
De beloften van de koning 602

Achtergronden - J. van Bruggen
Ouderling, laat je niet
afleiden! 604

Samenleving - J. Westert
Zwijgen moet blijven 607

Lied van de week - J. Smelik
In vuur en vlam
zet ons de Geest 610

En verder...
Uit de kerken, Persberichten

Rembrandt: de Hemelvaart, 1636. Olieverf op doek

Rembrandt: De Hemelvaart

kunst

Het is februari 1636, als Rembrandt aan Huijgens per brief laat weten, dat het schilderij van de Hemelvaart af is. De secretaris van de Prins schrijft direct terug met de opdracht dat het doek onmiddellijk moet worden afgeleverd.

J.M. de Jong ■

Net zoals het doek *De Opstanding*¹ was ook *De Hemelvaart* al in 1632 of 1633 besteld, als aanvulling op twee werken die Rembrandt eerder had gemaakt voor Frederik Hendrik: *De Kruisoprichting* en *De Kruisafname*. Deze twee schilderijen hingen vermoedelijk in het stadhoudelijk kwartier van het Binnenhof. Dit derde schilderij uit de serie moest daar bij gehangen worden, maar kennelijk vond men het werk te donker. Rembrandt schreef begin maart 1636 dat het doek het beste tot zijn recht zou komen als het in de galerij werd opgehangen. Daar was een betere lichtval op het schilderij.

Licht-donker effect

Het is inderdaad opmerkelijk, hoe donker de voorgrond van deze voorstelling is. Rembrandt heeft er kennelijk voor gekozen om in sfeer en kleur aan te sluiten bij het licht-donker effect in de beide passieschilderijen.

Ook hier heeft hij, net als bij *De Opstanding*, met een diagonaal van rechtsonder naar linksboven het aardse en het hemelse gebeuren van elkaar gescheiden. Centraal in de voorstelling zien we Christus naar de hemel varen. Hij staat op een wolk, die ondersteund en opgeduwd wordt door zes gevleugelde figuurtjes, zogeheten *putti*. Dat zijn kleine engeltjes, die al in de klassieke en vroegchristelijke kunst voorkwamen als begeleider van de ziel naar de hemel. In de middeleeuwen verdwijnen ze uit de voorstellingswereld. Bij de her-nieuwde belangstelling voor de klassieke kunst sinds de Renaissance duiken ze opnieuw op. Vooral in de beeldtaal van de contra-Reformatie komen we ze veel tegen. In de 17^e en 18^e eeuw verschijnen ze ook in protestantse kunstwerken.

Illustere voorgangers

Christus is door Rembrandt weergegeven in een blinkend witte mantel, fel beschenen door hemels licht. Aan de schaduw rechts op de mantel en bijvoorbeeld de slagschaduw van het kleed op het rechter onderbeen van de Heiland, kunnen we zien dat het licht van linksboven naar beneden valt. Hij houdt zijn handen gespreid in een zegenend gebaar. We zien de wonden van de spijkergaten duidelijk zitten: *Terwijl hij hen zegende, ging hij van hen heen en werd opgenomen in de hemel* (Lk 24:51).

De schilder heeft ook voor deze compositie gebruik gemaakt van werk van illustere voorgangers. Opmerkelijk daarbij is dat het hier gaat om twee voorstellingen van de *Hemelvaart van Maria*. Dat (niet in de bijbel voorkomende) thema was in de rooms-katholieke wereld van die dagen belangrijker dan Christus' hemelvaart. Maria was door de katholieke kerk ingezet als kampioen in het bestrijden van ketterijen, met name die van de Reformatie. Rond 1600 werden er dan ook aanmerkelijk meer voorstellingen van Maria's hemelvaart gemaakt dan van die van Christus.

Rembrandt heeft zich voor de houding van de Christusfiguur vermoedelijk gebaseerd op een *Maria-ten-hemel-opneming* van de Itali-

aanse schilder Titiaan, dat zich sinds 1518 in de S. Maria dei Frari in Venetië bevindt. Dat schilderij (zo'n 7 bij 3,5 meter) werd in korte tijd beroemd tot ver buiten Italië. Andere kunstenaars maakten er schetsen naar of namen tijdens hun Italië-tour de compositie goed in zich op. Ook werden er prenten van gemaakt. Rembrandt, die nooit naar Italië is gegaan, moet van dat werk dus een prent hebben gezien. Het kan ook zijn dat hij zijn kennis gekregen heeft via een prent naar een werk van Rubens. De vlakverdeling die Rembrandt heeft gekozen, lijkt ontleend te zijn aan een *Maria-ten-hemel-opneming* van de Antwerpse meester, in 1626 geschilderd voor de Onze-Lieve-Vrouwe kathedraal van Antwerpen. Ook een door Rubens ontworpen illustratie met hetzelfde thema in een in 1614 te Antwerpen uitgegeven boek, kan tot Rembrandts bronnen hebben behoord. Een aanwijzing daarvoor zijn de putti rechts, die net zoals bij Rubens, uit en achter de wolken te voorschijn komen.

Technisch onderzoek van het schilderij heeft uitgewezen, dat Rembrandt boven het hoofd van Christus een kop van een oude man (God de Vader) gepland had. Daarmee zou de voorstelling tegelijk een verbeelding van de Drie-eenheid zijn geworden. Door dat later weer te wijzigen, heeft de schilder zich aangepast aan de in gereformeerde kring levende opvatting dat het tweede gebod iedere afbeelding van God de Vader verbiedt. Voor het uitbeelden van de Heilige Geest koos Rembrandt voor een duif, zwevend boven een kroon van drie sterren, helemaal bovenin het schilderij.

Licht

In de onderste helft van het schilderij zien we de verbaasde, verschrikte en in aanbidding neergeknielde discipelen. Het licht valt op drie van hen. De kalende man met de baard is Petrus, de geknield rugfiguur op de voorgrond met de geldbuidel aan zijn riem is de gewezen belastingambtenaar Mattheus. Hij heeft zijn armen van verbazing wijd uitgespreid en vormt daarmee een beeldrijm met Christus. Rechts naast hem zien we de jeugdige Johannes, die vol getroffen wordt door het invallende hemelse licht. Je ziet hem bijna denken: *gaan we onze weg in het licht, zoals hijzelf in het licht is, dan zijn we met elkaar verbonden...* (1 Joh 1:7).

n.a.v. Rembrandt: de Hemelvaart, 1636. Olieverf op doek, ca. 93x68 cm. Alte Pinakothek, München.

J.M. de Jong is leraar Culturele en Kunstzinnige Vorming aan de Gereformeerde Scholengemeenschap Randstad te Rotterdam en docent Kunst- en Cultuurwetenschap aan de Evangelische Hogeschool te Amersfoort

noot:

¹ Zie mijn tweede artikel over Rembrandts schilderijen voor het stadhoudelijke hof; *De Reformatie*, jrg. 81, nr. 28; 15 april 2006.

Secularisatie als uitdaging voor de kerk

Versnippering

Tientallen jaren lang verscheen dagelijks in diverse kranten een aflevering van een verhaal over Olivier B. Bommel. Later zijn een groot aantal ervan gebundeld en de witte deeltjes kom je vaak tegen. Deze strips zijn net iets meer dan een onderhoudend verhaaltje: ze geven vaak reden tot nadenken over de wereld waarin we leven.

J.H. Kuiper ■

In het verhaal *Bombom de geweldige* krijgt heer Bommel de beschikking over een apparaatje, dat hem bijzondere krachten geeft. Maar als hij teveel wil en ondanks waarschuwingen de tweede knop indrukt, blijkt, dat hij wel geweldig veel kan, maar tegelijk ook oplost. *'De ont slaat in zijn samenhoud'*. Een jas in droevige houding is alles wat er tenslotte nog van hem rest.

Is dit een goed beeld voor de samenleving van nu met haar gigantische mogelijkheden en tegelijk haar gigantische versnippering: wat is tenslotte nog waarheid? Snel valt dan het woord secularisatie. Een begrip als een afvalbak, waarin het achteruitgaan van het kerkbezoek voor velen vooropgaat, maar waarin ook een gesloten wereldbeeld naar voren komt: God mag zich, als Hij al bestaat, vooral niet bemoeien met deze wereld.

Secularisatie

Wat is secularisatie eigenlijk? De betekenis van het woord secularisatie is lastig vast te stellen is. Ik denk, dat de meeste mensen, als ze dit woord zouden gaan omschrijven, erop zouden wijzen, dat men niet meer naar de kerk gaat. Dat is inderdaad een heel opvallend verschijnsel in deze tijd. Het kerkbezoek is drastisch teruggelopen. Niet alleen in Nederland, maar in heel West-Europa. Deze week las ik de verwachting dat dit proces tot stilstand gekomen is. Dat zou heel goed nieuws zijn. Toch is het teruglopende kerkbezoek niet meer dan de koorts die de ziekte vergezelt. Daar zit iets anders achter. Een ontwikkeling in het denken van de mens van vandaag, waarbij God uit het centrum verdwenen is en hoogstens aan de rand nog een rol speelt.

In zekere zin is dat begonnen in de zestiende eeuw, toen de Reformatie aandacht vroeg voor de eigen plaats van de natuurwetenschappen en natuurwetenschappelijk onderzoek. In die tijd begon ook de bloei daarvan. Erachter zit de overtuiging dat het leven één is en dat we God kennen uit de schrift en uit het boek van de natuur. (art. 2 NGB). Maar ook het humanisme deed zich gelden en mede daarom bleek het in de praktijk moeilijk om de oude

scheiding tussen natuur en genade radicaal uit te bannen. Als het bestaan en werken van God duidelijk moet worden uit de onverklaarbare dingen in de wereld om ons heen, dan is meteen duidelijk, dat zijn rol steeds geringer wordt: de mens meent immers steeds meer te kunnen verklaren. D. Bonhoeffer heeft dat scherp gezien, toen hij constateerde dat God de grote gatenvuller geworden was, maar dat de gaten inmiddels (1944!) wel heel klein geworden waren.

Omdat er veel meer aan de hand is dan teruglopend kerkbezoek, kun je secularisatie ook niet bestrijden met pogingen om de kerkdienst aantrekkelijker te maken. Hoe lofwaardig die pogingen ook mogen zijn; het is niet meer dan een aspirientje voor de koorts, zonder de ziekte zelf te bestrijden.

De gereformeerde zuil

Ondertussen mag dan wel duidelijk zijn, dat het verschijnsel secularisatie grote invloed heeft op de manier waarop gereformeerden hun aanwezigheid in de maatschappij lieten merken. Bijna een eeuw lang heeft er een indrukwekkend bouwsel van christelijke organisaties bestaan, die als diepe overtuiging hadden, dat er geen duimbreed in het leven is waarvan Christus niet zegt: dat is van mij (A. Kuyper bij de opening van de Vrije universiteit in 1880). Prachtig dat onze minister-president in zijn persoonlijke overtuiging daarbij aansluit. Het ligt in de lijn van de grote stelling van zijn voorganger Groen van Prinsterer dat ongeloof en revolutie hand in hand gaan. Op onze eigen manier hebben we als vrijgemaakten daaraan invulling gegeven, vanuit de overtuiging dat de kerk een centrale plaats in het leven moest ontvangen. Zonder daar ook maar iets van af te doen, kun je zeggen, dat christelijke organisaties en later de gereformeerde al een antwoord waren op de toenemende secularisatie en dat ze het tij niet hebben kunnen keren in Nederland. Voor onszelf hebben ze gefunctioneerd als dijken rond een polder, waarbinnen het goed toeven was. Echter, het water buiten bleef wassen. Steeds meer werden de laatste remmende overblijfsels van christelijk denken en een christelijke levensstijl weggepoetst. De paarse voorgangers van het

kabinet Balkenende waren daar heel bedreven in. Nog steeds zijn er elke keer pleidooien te horen voor een strikte scheiding van kerk en staat. Daarmee wordt eigenlijk een scheiding van geloof en politiek bedoeld. De mooie dingen van de verzuiling (bekostiging bijzonder onderwijs) roepen steeds meer vragen op. Dat zal ook wel te maken hebben met de angst voor islamisering van Nederland. In die godsdienst is de scheiding tussen kerk en staat bijna nergens doorgevoerd. De telkens terugkerende vraag naar de bekostiging van bijzonder onderwijs zie ik als een teken van de opkomende vloed van de secularisatie.

De hemel: ontdekt of verdwenen

Je kunt je echter afvragen of er inmiddels een soort dood tij is opgetreden. Ik kan dat duidelijk maken aan de hand van twee boeken.

Prof. Dr. H.W. von der Dunk heeft een cultuurgeschiedenis geschreven van de twintigste eeuw. Daarin laat hij zien, hoe de samenleving duidelijk versplintert. Het uitgebreide tweedelige boek laat zich lezen als een verslag van de terugtocht van het christelijk denken in de wereld. Hij geeft het ook de titel mee: *de verdwijnende hemel*. Het verscheen op de drempel van het nieuwe millennium, het jaar 2000. Hij neemt zijn standpunt als echte liberaal in de Franse revolutie en het verlichtingsdenken dat daaraan ten grondslag ligt en laat zien, hoe dit tenslotte heel de westerse cultuur kenmerkt. Maar hij komt uit bij de versnippering van het postmodernisme en moet zich wel afvragen, hoe het komt, dat een mensheid, die technisch gezien zoveel kan, over de zin van het bestaan tenslotte zo weinig kan zeggen. Terwijl hij de ontwikkelingen toelicht, heeft hij dus het gevoel met lege handen te staan. Je kunt overal naar toe, maar wat kies je?

Tegengesteld aan die publicatie lijkt te zijn de bestseller van Harry Mulisch: *de ontdekking van de hemel*. Een astronoom ontdekt een niet te verklaren verschijnsel aan de sterrenhemel, maar wordt op dat moment getroffen door een meteoriet. Twee engelen hebben een heel plan opgezet om de twee stenen tafelen van de wet, die nog ergens aanwezig zijn, terug te brengen naar de plaats van het heilige der heiligen. Het blijkt echter allemaal op bedrog te rusten. Met de ontdekking van het verdwijnpunt in de schilderkunst is het perspectief op de hemel verdwenen, en kennelijk voorgoed. Er staan veel bijbelteksten in het boek. Maar de hemel, al is die ontdekt, blijft onbereikbaar. Een echte tegenstelling is het niet.

Of de hemel volgens beide schrijvers nu ontdekt is of verdwenen; het komt op het zelfde neer. Boven ons welft zich een prachtig uitspannel, maar het zit op slot. Eventuele gebeden kaatsen naar jezelf terug. Van een dood tij in de vloed van de secularisatie lijkt naar aanleiding van deze boeken nog geen sprake. Toch is het nodig scherper te kijken.

Rationalisme

In de debatten rond minister Verdonk in de zaak Hirsi Ali (of Magan) kwam het ook naar voren. De illusie van de minister dat je emoties uit kunt schakelen en met rationele argumenten alleen heel moeilijke zaken kunt oplossen. Het is een soort geloof in de zondeloosheid van het gezonde verstand. Wie dit geloof belijdt, heeft niet in de gaten hoe het denken zelf bedorven kan zijn. Ik kan het wel begrijpen: het gezonde verstand, de rationaliteit lijkt

een veilige haven te zijn van waaruit je allerlei beslissingen kunt nemen, maar vind het tegelijk naïef. Het is het negentiende-eeuwse idee dat het weldenkend deel van de natie de koers wel kan bepalen. Wie zich op dat gezonde verstand beroept, kan waarschijnlijk rekenen op een soort Pavlov-reactie bij wie dat ook nog aanspreekt. Maar het wekt steeds meer de indruk dat het een soort vluchtheuvel is die meer veiligheid suggereert dan biedt. Zijn er ook andere ontwikkelingen?

Moderne religiositeit

Terwijl je aan de ene kant kunt zeggen, dat de betekenis van het traditionele christelijk denken afneemt, is het aan de andere kant heel opvallend, dat er grote aandacht is voor het element van het religieuze. Het rationele antwoord op de vragen van het leven dat de wetenschap aanlevert, is voor velen kennelijk toch niet bevredigend. En als je een dikke zaterdagkrant van een van Nederlands grote ochtendbladen opslaat, kom je in de rubriek cursussen van de kleine advertenties een enorme verscheidenheid tegen van mensen, die daarop inspelen. Zelfs wedergeboorte is te leren. Te noemen valt hier de New Age beweging. Deze koestert de verwachting, dat vanaf het begin van deze eeuw de zaken er opvallend beter voor zullen staan en dat mensen tot een nieuw soort bewustzijn komen, een verruiming van hun denken. Dit denken is inmiddels ingekapseld in de cultuur van deze tijd. Denk aan de belangstelling voor het alternatieve evangelie van Judas en de publiciteit rond het boek van Dan Brown: *de Da Vinci Code*.

Het venijnige bij al die belangstelling voor wat er achter de uiterlijke verschijnselen ligt is dat alleen maar de suggestie gewekt wordt dat mensen de grenzen van het waarneembare overschrijden. Uiteindelijk is het allemaal psychologie, waarbij ik niets ten nadele van deze wetenschap wil zeggen. Het is een verruiming van je eigen denken. Voor wie de Bijbel ontdekt heeft, wil dat zeggen dat je dus ook opgesloten blijft in je eigen denken, al blijken er kamers van de geest te zijn die je eerst niet had vermoed. De religie van het ik. Mijn God is het beeld dat ik van hem heb. Een Münchhausen geloof, waarbij ik me aan mijn eigen haren uit het moeras trek.

Hemelvaartsdag

Dit nummer verschijnt in de week van Hemelvaartsdag. De kerk gedenkt dan hoe haar Heiland de heerschappij over deze wereld op zich genomen heeft. Christus Jezus werkt tot aan de dag van de voleinding aan het terugvoeren van heel de schepping onder de heerschappij van God. Het herdenken van die dag en dat feit geeft een andere ontwikkeling aan dan tot nu toe in dit artikel aan de orde is gekomen. De gesloten en daardoor verdwijnende hemel heeft Hij geopend. Daarmee heeft Hij de toekomst geopend van deze schepping. Dat belet mij als volgeling van Hem om tevreden te zijn met een gedoogplekje voor mijn religie in een achterafhoekje van de samenleving. Tegelijk levert het een uitdaging op om verder door te denken over de manier waarop God in deze wereld aanwezig is. In een volgend artikel wil ik dat graag met u doen.

Ds. J.H. Kuiper is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Haulerwijk en woont in Assen

Vuur

De heilige Geest in beelden 4

‘Hij zal u dopen met de heilige Geest en met vuur’ (Lucas 3:16)

E.A. de Boer ■

Duif, water, wind en vuur: vier beelden uit de schepping. Beelden voor de activiteit en intensiteit van de heilige Geest. Op Pinksterdag openbaart Hij zich in een geluid als van een hevige wind-vlaag. En in ‘een soort vlammen, die zich als vuurtongen verspreidden en zich op ieder van hen neerzetten’ (Hd. 2:3). Aanvurend of vuurgevaarlijk?

Vuurbang

Johannes, de doper met water, profeteerde over Jezus: ‘Hij zal jullie dopen met de heilige Geest en met vuur’ (Lc. 3:16). Kort voor de hemelvaart heeft Jezus zijn leerlingen aan dat woord herinnerd (Hd. 1:5); het zich eigen gemaakt. Zijn dat twee woorden voor één zaak: de heilige Geest-ofte-wel-vuur? Zodat de leerlingen, de gelovigen in vuur en vlam voor de Heer komen te staan? Maar direct erna zei de doper met water: de Gezalfde met de Geest komt om de dorsvloer te zuiveren, kaf en koren te scheiden. En om het kaf in onblusbaar vuur te verbranden (Luc. 3:17). Zoals hij ervoor zei dat een boom zonder vruchten (ik?) in het vuur gegooid en verbrand wordt. Brandhout voor de hel. Dopen met vuur, ondergedompeld worden in vuur - het kan helaas niet anders dan vreselijk zijn. Het maakt me bang. Vuurbang.

Heilig vuur

Eigenlijk wist ik het al. In het oude verbond maakte de HERE zich soms zichtbaar in vuur. ‘Hij is verschenen als vlam in een doornstruik’, in de woestijn. ‘Hij is verschenen als stam in een vuurzee’, op de Horeb. Zou het daarom zijn dat de Geest consequent de heilige heet? Hij is God. Heilig is de Geest. Het past toch wel bij elkaar: Geest en vuur.

Eigenlijk wist ik het wel. In het oude verbond hebben elke dag offers gebránd. In mijn plaats moest een lam verbranden. Als Johannes Jezus aanwijst met ‘daar is het Lam van God’, heeft hij zojuist gezegd: de Gedoopte met de Geest zal zelf met de heilige Geest dopen (Joh. 1:32-36). Wat

gebeurt er met het vuur als het Lam de zonden wegdraagt? ‘Hij is verschenen als vuur op het altaar’. Het vuur was altijd al beeld van Gods heiligheid en zuiverheid. Dat wil mij, zondaar, heilig maken door mijn vuile zonden uit te zuiveren. Met het offer van Jezus. Zo nodig weg te branden.

Vuurdoop

Wat betekent het vuur op Pinksterdag, aangewakkerd door de wind? De vuurtongen verspreidden zich. Gelukkig, de leerlingen brandden zich niet aan de vlammen. De vuurtongen uitten zich, aangewakkerd door de Geest, in tongen die God prijzen om zijn grote daden in Christus. Mensentongen spreken groot van God, zelfs in de vreemde talen van onreine volken.

Het is de vervulling van de profetie van Joël.

‘Zonen en dochters profeteren’ (Hand. 2:17)!

Maar dan gaat ook het vervolg in vervulling:

‘tekenen op de aarde beneden: bloed, vuur en rook’ (2:19). Met de komst van de Geest gaat ook het vuur van het gericht over de mensheid. Als de Here Jezus komt onderdompelen in de Geest, worden we ook gedoopt in het vuur. Mijn doop in het water is ook een vuurdoop. Gods liefde in Christus is warm en vurig. Zo vurig dat ik mij er ook aan branden kan.

Ik zou bang blijven voor het vuur dat de Geest is, als ik niet wist: het gaat ook de Geest van Jezus Christus om onze redding. Gelukkig, Hij werkt ook aan mijn geloof, ‘kostbaarder dan vergankelijk goud dat toch ook in het vuur wordt getoetst’ (1 Petr. 1:7). Vuur: het vierde beeld van de Geest. Het staat op mijn netvlies als ‘zeven vurige fakels, brandend voor Gods troon’ - dat is de zevenvoudige Geest van God (Opb. 4:5). Nu ben ik niet bang meer. Wel vol van ontzag. Om me niet te branden.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

De beloften van de koning

wandelen met God

Er is de aanwezigheid van water geconstateerd op Mars. De geleerden gingen uit hun dak! Water: leven! Dan zou er dus leven zijn of zijn geweest op de Rode Planeet! Roodbruin is ook doorgaans (en grotendeels) het land Israël. Maar in het vroege voorjaar kan het soms plotseling storten van de regen. En ineens staat de woestijn in bloei! Water: leven! Dat is de belofte van de Koning als hij op het punt staat naar de hemel terug te keren: jullie krijgen een overstroming van Geest!

K. van den Geest ■

Meer van de Geest

We zoeken naar meer. Discussies over bijzondere gaven van de Geest laten een diep verlangen zien. Naar echt ervaren van Gods aanwezigheid in ons leven. Naar een levende kerk, waarin alle leden vol passie voor God zijn.

Een terecht verlangen. Kijk maar naar de beloften van Jezus: "binnenkort worden jullie gedoopt met de heilige Geest" (Hand. 1:5). Gedoopt is: overspoeld, overstromd, volgelopen. Beeld van overweldigende overvloed en onweerstaanbare kracht.

Zes keer kom je die uitdrukking 'gedoopt worden met de Geest' tegen. Vier keer in verband met Johannes de Doper. Zijn woorden wekken hoge verwachtingen: "Ik doop jullie met water (...), maar na mij komt iemand die meer vermag (...). Hij zal jullie dopen met de heilige Geest en met vuur".¹ In Handelingen 1 zie je Jezus met zijn leerlingen, aanstaande apostelen, op de Olijfberg staan. Een roerend afscheid, maar ook een hoopvol begin: binnenkort is het zo ver! Wat Johannes al zei, komt nu dus *binnenkort*. Nú komt die 'doop' werkelijk! Binnenkort. Blijf dus hier wachten. Want nu zal de belofte van de Vader, "waarover jullie van mij hebben gehoord" in vervulling gaan. Ze moeten biddend wachten (Hand. 1:12-26), tot God zijn grote verbondsbelofte gaat vervullen: zijn grote geschenk aan de nieuwtestamentische gelovigen, zijn Geest! Die overstroming, die doop dus, dat is Pinksteren. Daarop heeft die uitdrukking "gedoopt worden met de heilige Geest" betrekking.

Te vaak maakt men er een kerktaalig begrip van: 'de' Geestesdoop, 'de' doop met de heilige Geest. Maar deze uitdrukking kent de Bijbel niet. De Bijbel kent geen kerktaal, geen jargon van gelovigen. Johannes en Jezus gebruiken

deze uitdrukking niet, maar wel 'gedoopt worden', een werkwoordsvorm. En alle keren bedoelen ze: Pinksteren. Of, zoals wij wel zeggen (ook in kerktaal), de uitstorting van de Heilige Geest. Gedoopt worden met de heilige Geest, dat is wat er gebeurde op die dag, tien dagen na dat bijzondere afscheid op de Olijfberg. Waarvan Jezus zei: binnenkort is het zo ver...

Jullie zullen kracht ontvangen

In discussies over verlangen naar meer, het ontvangen van bijzondere Geestesgaven, worden deze teksten soms overvraagd. Alsof wat hier gebeurt tegen óns wordt gezegd. En alsof wat de apostelen op Pinksteren meemaken ook zo door ons beleefd kan worden. Maar dan ga je wel wat naïef met deze Bijbelteksten om. Niemand kan ontkennen: gedoopt worden met de heilige Geest, daarmee wordt in al die teksten waarin deze woorden zo voorkomen, bedoeld de gebeurtenis op die Pinksterdag. De Koning die heengaat geeft zijn dienaren die achterblijven instructies. Wacht, bidt en ontvang dan binnenkort de vervulling van de Grote Belofte.

Wat daar gebeurt, is dus niet zonder meer overdraagbaar of toepasbaar op alle gelovigen na Pinksteren. Hier krijgen de apostelen hun instructies en de beloften van hun Koning. Dit is de laatste zet van de Koning in zijn oorlogsstrategie, in zijn veroveringsplan. Zijn rijk gaat winnen. Het rijk van de Boze en van de duisternis zal ten onder gaan. En daarom nu zijn laatste en meesterlijke zet: het zenden van zijn Geest. En dan niet maar een beetje, nee, met overweldigende kracht! Niemand zal tegen hem op kunnen. Christus gaat de wereld veroveren! Op weg naar de Dag van zijn Oordeel!

De leerlingen voelen daar iets van aan: "Heer, gaat u dan binnen afzienbare tijd het koninkschap over Israël herstellen?" (Hand. 1:6). O, wat snappen ze er nog weinig van! Of moet je zeggen: o, wat zitten ze er dichtbij! Inderdaad, ze zitten d'r niet ver naast. Want met de komst van die Geest zullen ze *kracht* ontvangen. Die is nodig: om de opmars van Christus' koninkrijk overal te ondersteunen. Dat hebben ze goed gezien: het gaat hier inderdaad om de macht van hun Koning!

Dat is het 'meer' van de Geest, dat de discipelen krijgen. In één adem zegt Jezus: jullie zullen kracht ontvangen en van mij getuigen. Dat is dus met elkaar verbonden: *kracht om* van mij te getuigen. *Kracht om* van mij *te kunnen en te durven en te willen* getuigen! Want reken maar, dat ze veel moesten overwinnen. Allereerst de weerstanden in henzelf: naar Jeruzalem oké, maar naar Samaria? Wacht even! En zelfs naar de uiteinden van de aarde? Gaat dat niet wat al te ver, geliefde Koning? Uw genade voor de Joden? Akkoord. Maar voor Samaritanen! En voor nog meer van die onbesnedenen! Dáár hebben ze nu juist die *krácht* voor nodig. Voor de grensoverschrijdende boodschap van het evangelie! Om zo overal in de wereld het rijk van Koning Christus te vestigen, zijn banier in de grond te steken, terrein te winnen voor hun Heer. Daarom zijn ze ook getuigen. Ze moeten maar niet wat gaan vertellen of meedelen. Nee, ze moeten de overwinning van de Koning gaan uitroepen, 'proclameren'. Zijn claim gaan leggen op de wereld. Buig voor de Koning, onderwerp je aan hem, bereid je voor op zijn oordeel!

Getuige zijn, het 'meer' van de Geest

Wat een krachten komen er dan los. De Geest komt en de apostelen verslikken zich zo wat in zijn overvloed. Ze barsten uit in lofprijzing en in het verkondigen van Gods grote daden (Hand. 2:11)! Gods Geest maakt de tongen los. En zo is hij de Geest van Jezus, want het is Jezus zelf die hier zo van zich doet horen (Hand. 2:33).

En wat een effect heeft dat: op één dag duizenden bekeerlingen! Beter gezegd: mensen die zich aan de Koning onderwerpen. Zijn macht en heerschappij erkennen. En die effecten zie je dan door heel Handelingen heen: overal, wereldwijd groeit Christus' kerk. Kracht van zijn Geest doet mensen opstaan tot nieuw leven. Onderdaan worden van de Koning. En wij nou? Zijn die krachten alleen bestemd voor toen en daar? Dat gedoopt worden met de Geest was allereerst de belofte van de Koning aan zijn boodschappers de apostelen. En zij barstten daarop dan ook uit in lofprijzing en getuigen van Gods grote daden door Jezus Christus. Maar op hun prediking komen er nieuwe getuigen. Ook zij zullen de bijzondere kracht van Pinksteren nodig hebben om hun eigen grenzen te passeren. Ook zij zullen die

krachten van het koninkrijk ervaren. Alleen is dat afgeleid van, secundair ten opzichte van wat de apostelen ontvingen. Die 'doop', dat geschenk van de overvloed van Geest, dat is geweest. Dat was Pinksteren. Maar die overvloed is gebleven. Zoals God één keer zijn Zoon gaf, zo geeft hij nu ook 'maar' één keer zijn Geest. En zoals zijn Zoon ons genoeg is, zo is ook zijn Geest ons meer dan genoeg. Alleen, wat is dat 'meer'? Dat is nu juist die kracht. Kracht om getuige te zijn. Om Jezus' macht en gezag te verkondigen. Mensen om ons heen en in de wereld te overtuigen: werp je neer voor de Koning, vóór het te laat is! Wij verlangen naar meer. Want we missen bij onszelf iets. We zoeken naar nieuwe passie. Maar dan moet je niet bij de Geest zijn maar bij de Koning zelf. Jezus is onze Heer. Hij is de zeer overvloedige Gever van al die krachten en gaven. En vooral: van zijn liefde en vergeving. En met die genade zal hij je graag vervullen. Met die rijkdom wil hij je blij maken. En wie rijk is gaat geven. Wie vervuld is gaat getuigen. En dán, dáárvoor komt de Geest van Jezus in actie.

Verlangen naar meer is verlangen naar het weer en meer ervaren van Gods aanwezigheid. En als je hem zoekt, zal hij je hart vervullen. Maar wie vol van de Geest van Christus is, verlangt niets meer voor zichzelf, maar juist voor anderen. Voor die wereld in nood! Dan ga je krachtig getuigen! Dan ga je over je eigen grenzen. Dan houd je mensen Christus voor. Niet de gaven van de Geest maar het rijk van Christus wordt dan je doel.

Frontlijnervaringen

Weet je, dan zal er wat gaan gebeuren. 'Dege-nen die tot geloof zijn gekomen, zullen herkenbaar zijn aan (grote) tekenen' (Marc. 16:17). Ik moet de vertalers van de NBV nog 's een keer vragen, waarom ze dit zo vertalen. In de oude vertaling stond: 'Als tekenen zullen deze dingen de gelovigen *volgen*'. Dat vind ik beter, dat staat er eigenlijk ook. Want zo wordt duidelijk, hoe ook de gelovigen van nu mogen meegenieten van de overvloed van Geest die de apostelen ontvingen. Waar het evangelie van het Koninkrijk door de muren van de vijand breekt, daar zullen grote wonderen en tekenen geschieden. Mensen die op het woord van de apostelen gaan geloven, zullen de krachten van de Koning met eigen ogen aanschouwen. Dat betekent: waar mensen in opdracht van de Koning zijn macht opeisen, daar werkt hij zelf vanuit de hemel mee. Om het evangelie van het Koninkrijk eigenhandig te onderstrepen, te *bevestigen* (zie Marc. 16:20!). Geesteservaringen kun je zoeken, maar je kunt beter het rijk van Christus gaan uitroepen. Dan zul je nog 's wat zien gebeuren! Aan het Front gebeuren de wonderen. Staan wij werkelijk aan dat Front?

Ds. K. van den Geest is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hengelo

Noot:
1 Matth. 3:11,
Marc. 1:8, Luc. 3:16,
Joh. 1:33

Ouderling, laat je niet afleiden!

Ambtsdrager van Christus of coördinator van de gemeente? (4)

Dit is een afsluitend artikel in een serie van vier. De eerste drie artikelen ('Ouderling, waar kom je vandaan?', 'Ouderling, wat staat je te doen?' en 'Ouderling, sta voor je taak!') zijn in drie voorgaande nummers van dit blad geplaatst.

J. van Bruggen ■

Vragen die in de discussie aan de orde kwamen

Tijdens de bespreking van mijn lezing (weergegeven in de eerste drie artikelen van deze korte serie) kwamen allerlei vragen aan de orde. Sommige onderwerpen keerden meer dan eens terug. Een selectie van de meest gestelde vragen wordt kort behandeld in dit afsluitend artikel.

Is de gemeente als geheel pastorale kerk, diaconale kerk, missiologische gemeente enz. en moeten de bijzondere pastores en diakenen de gemeente toerusten om allemaal herders en diakenen en zendelingen te zijn? Anders gezegd: zijn de ouderlingen de coördinatoren van het 'ouderling pastoraat'?

zelfonderzoek door ambtsdragers is altijd punt één!

Het is onjuist en verwarrend om te spreken over de pastorale gemeente, de diaconale gemeente, de missionaire gemeente enzovoorts. Natuurlijk heeft ieder christen de plicht om *naar gave en vermogen* anderen te bemoedigen en te vermanen vanuit het evangelie en heeft ook ieder de plicht om *naar vermogen* anderen van dienst te zijn in de liefde. Dit is echter iets anders dan het hoofd voor hoofd verantwoordelijk zijn voor al deze zaken. Jakobus 3 waarschuwt ons om niet met zovelen leraars te willen zijn. En 1 Korintiërs 12 maakt duidelijk dat niet ieder dezelfde gaven en taken heeft. En in de brieven aan Timoteüs en Titus blijkt dat niet de hele gemeente bestaat uit ouderlingen en diakenen. Wanneer men de hele gemeente 'pastoraal' of 'diaconaal' of 'missionair' gaat noemen, verandert men de betekenis van de woorden. En men frustreert de

gemeente door een gelijktijdige hoeveelheid onvervulbare idealen aan haar voor te houden. [Zie over de onmogelijkheid van de term 'ouderling pastoraat' inmiddels ook de artikelen van Dr. E.A. de Boer in De Reformatie d.d. 6 en 13 mei j.l.]

Hoe om te gaan met kleinere groepen (gebedsgroepen/huiskamer groepen)?

Ambtsdragers kunnen dankbaar zijn wanneer gemeenteleden samen bidden en bijbelstudie doen en elkaar helpen. Dat mag gestimuleerd, wanneer het spontaan is gegroeid en goede doelen dient. In sommige gemeenten voorzien kleinere groepen zelfs in een behoefte, vanwege de bijzondere samenstelling van de gemeente. Wel is het goed om te voorkomen dat kleinere groepen exclusief worden en daardoor onbedoeld gesloten cellen gaan worden die niet meer gemeente-gericht zijn. Eventueel kan men eens een keer op 'huisbezoek' gaan bij deze groepen in plaats van bij ieder lid ervan afzonderlijk om dan in positieve zin door te spreken over hun functioneren binnen de gemeente als geheel.

In het algemeen geldt dat de *propaganda* voor algemene opdeling van elke gemeente in kleinere groepen als *pastorale eenheden* niet erg doordacht is, te modieus aansluit bij de mentaliteit van deze tijd en in het slechtste geval de eenheid van de gemeente verstoort of ontregelt en het functioneren van sommige gaven en ambten inperkt. Het pastoraat is toevertrouwd aan de herders van de gemeente: zij moeten er ook eens verantwoording voor afleggen. Zij kunnen deze opdrachten, hun door de gemeente en daarom door Christus toevertrouwd, niet delegeren om zichzelf te degraderen tot coördinatoren van uitbestede taken.

Het streven naar kerkelijke eenheid leidt tot langdurige processen die verdelend werken: enerzijds is er toch het 'Opdat zij allen één zijn' en anderzijds werkt het streven daarnaar juist weer verdelend. Hoe hiermee om te gaan?

Het gebed van Johannes 17 is verhoord in de eenheid van de toen aanwezige apostelen en het wordt verhoord zo vaak wij met vele medechristenen op dit apostolisch fundament staan in ons geloof en het wordt definitief verhoord in de eenheid van het nieuwe Jeruzalem. We vieren echter reeds vandaag met vele christenen in geloof hetzelfde avondmaal, ook al zijn de tafels niet aan elkaar geschoven. Dat laatste is soms jammer, vooral wanneer het in één land of plaats is. Maar daarin moeten we ook erkennen dat de gevolgen van de schuld van onze kerkgeschiedenis niet altijd hier beneden kunnen worden weggenomen: bescheidenheid en nederigheid passen ons. Organisatorische eenheid van gemeenten die uiteen gegroeid zijn in gewoonte en cultuur is moeilijk en niet vereist. De samenspreking met de christelijk gereformeerden is tijdverlies sinds ongeveer 1947. Toen bleef de 'echte genegenheid' uit en wanneer men dan toch wil 'samengaan' blijft het bij een levenslang omslachtig gesprek dat onrust geeft en het doel nooit bereikt. Het is beter om christelijke *omgangsregels* te ontwikkelen met gemeenten die ons zeer verwant zijn in leer en leven en om elkaars geloof en strijd te delen, ook in de voorbeden. Misschien opent God dan eens een deur waar we opeens samen door kunnen gaan zonder ingewikkelde processen omdat de tijd er dan rijp voor mag zijn. In ieder geval zouden veel kerkenraden kostbare tijd voor huisbezoek in de eigen gemeenten kunnen winnen door het onderwerp 'samenspreking' van hun agenda af te voeren.

Jongeren zijn niet te interesseren in geschiedenis: hoe leer je ze dan de identiteit met hun gemeente?

Door niet te werken vanuit (*historisch* gemotiveerde) ontkenningen van het bestaansrecht van andere kerken, maar door te wijzen op de taak om in het gezin waarin je geboren (en geplaatst!) bent een goed lid te zijn. Dat geldt ook kerkelijk. De vraag is niet waar ik zijn moet: ik ben al ergens. De vraag is wat je daar als christen bent en wordt. Die vraag is onafhankelijk van het *historisch* oordeel over andere kerken. En wanneer men in andere gemeenschappen christenen ontmoet en ziet, bid ook hen het goede toe. Overlopen is ontrouw aan je eigen opdracht tenzij de Here het eist omdat de gemeente zich van Hem afkeert en het je onmogelijk wordt om daar nog je geloof te belijden en anderen daarmee te dienen.

Hoe bereiken we dat niemand eenzaam is in de gemeente?

Dat zullen we nooit bereiken en dat is ook een

even onmogelijke doelstelling als te willen bereiken dat er geen verdriet of ziekte meer zou zijn in de gemeente. Ambtsdragers mogen omzien naar zieken en eenzamen om hen te troosten, maar zij hoeven zich niet opgejaagd te voelen door een onhaalbaar ideaal dat er nu al geen eenzaamheid meer zou mogen zijn. Pastoraal is het bovendien belangrijk om te beseffen dat er eenzaamheid is in vele soorten: sociaal, psychisch, geestelijk. En dan verschilt ook de mate van verantwoordelijkheid voor die eenzaamheden. Soms is het enkel wat ons overkomt, soms dragen we er ook zelf schuld aan. In zijn algemeenheid kan hierover niet zoveel worden gezegd met een paar zinnen.

organisatorische eenheid van gemeenten die uiteen gegroeid zijn in gewoonte en cultuur is moeilijk en niet vereist

Wat de geestelijke eenzaamheid betreft, deze kan te wijten zijn aan de sfeer binnen de gemeente of aan de houding van de voorgangers: zelfonderzoek door ambtsdragers is altijd punt één! Maar daarna is ook te vragen of sommige gemeenteleden zich misschien vereenzaamd voelen doordat zij zich geestelijk voeden met volstrekt ongereformeerde of wereldse lectuur enz. En te vragen is hoe men zich voorbereidt op de kerkdienst en of men niet teveel een eigen verwachtingspatroon heeft dat niet is afgestemd op de gemeente waarvan men lid is? De ambtsdrager zal er verder van doordrongen moeten zijn dat alle tranen hier beneden nooit zullen worden afgewist: er is wel een belofte dat Christus dit eens zal doen en die troost mag gepredikt en uitgedeeld aan werkelijk verdrietigen, eenzamen en verlatenen.

Hoe om te gaan met de kerkdienst wanneer iemand zich daar niet toe voelt aangetrokken en zich geblokkeerd voelt om daaraan deel te nemen?

Wanneer dit probleem zich voordoet, is niet de vraag hoe je moet omgaan met de kerkdienst, maar hoe je moet omgaan met die broeder of zuster. Ook 'blokkeringen' om aan de kerkdiensten deel te nemen, zijn er in soorten. Er is een klein aantal gevallen waarin gemeenteleden om psychische redenen niet aan grotere samenkomsten kunnen deelnemen. Soms helpt het om hen een plaats te bieden in een kleine zaal waar de dienst via een monitor gevolgd kan worden, soms is dit niet een zinvolle handreiking. Er zijn echter ook gevallen waarin de blokkering meer te maken heeft met allerlei geestelijke factoren, misschien deels veroorzaakt door wangedrag van anderen, maar soms ook wel veroorzaakt door eigen verkeerde instelling en leefwijze. Ouderlingen mogen wel

bidden om de gave van de onderscheiding in hun omgaan met zo uiteenlopende mensen, variërend van slachtoffer tot onwillige.

Wat valt er te doen om het imago van de ouderling te verbeteren voor de moderne tijd?

Niets. Laat de ouderling zich toeleggen op het bewaren van het geheim van het geloof in een rein geweten, laat zijn gebed en liefde en zorg en verantwoordelijkheidsgevoel voor de zielen van de gemeenteleden voelbaar zijn. Dan zal God genade en ere geven. Dat is de kern van de

dat is het beeld van de goede Herder, beter imago bestaat niet

zaak. De rest is volstrekte bijzaak. Het helpt op zichzelf niet om ouderlingen vóór in de kerk te laten blijven zitten of om ze juist tussen de gemeenteleden te laten zitten. Het heeft op zich weinig nut om als ouderling te gaan voetballen, barbecuen enz. Populaire gemeenteleden en sportieve medemensen zijn er al genoeg. Wat echt opvalt is een broeder die waakt over je ziel en zich daarover bekommert voelt. Dat kom je niet zoveel tegen. Dat is het beeld van de goede Herder. Beter imago bestaat niet.

Volgens sommige ouderlingen is het image van een vast ambt waaraan je je met beloften moet binden en met een gefixeerde dienstperiode niet populair. Mensen willen wel iets

doen, willen zich ook wel aan een project geven of binnen een kleine groep, maar het 'ambt' is veel te officieel en plechtig en verbindend. Misschien voelen sommigen dit zo aan. Het zou gedeeltelijk passen bij onze tijd, maar toch slechts ten dele. Er zijn ook in onze tijd genoeg vaste bestuursfuncties met verplichtingen en termijnen (van voetbalclubs tot buurtverenigingen). Het probleem heeft daarom waarschijnlijk minder met onze tijd te maken dan men ons wil doen geloven. Het kan minstens zoveel te maken hebben met een wat zwakke voorstelling over de kern van het ambt van oudste. Daaraan moet dan gewerkt worden. Men kan daartoe overbodige barrières slechten (zoals bijv. het ondertekenen van een kerkenraadformulier in een bevestigingsdienst voor de hele gemeente), maar uiteindelijk blijft het beeld van de ambtsdrager diep verbonden met heel ons geloof in God, met onze belijdenis over Christus en de gemeente, en met de erkenning van onze schuld en afhankelijkheid voor de Here God. Geen betere voorbereiding daarom op begrip voor het ambt van de oudste dan jongeren goed te onderwijzen in de leer van de heilige Schrift en ze de catechismus eigen te maken. Vervluchtigt het geloof en de geloofskennis, dan zal ook de liefde voor de oudste verflauwen. Daarom kan de ouderling het beste indirect aan het imago van zijn ambt werken door te werken aan het imago van de gemeente voor onze goede en heilige God in de hemel.

Prof. dr. J. van Bruggen is emeritushoogleraar van de Theologische Universiteit te Kampen

uit de kerken

Assen-Zuid - beroepen: G. Meijer te Barendrecht

Hoogeveen - beroep aangenomen: H. Jagersma te Veenendaal

Enschede-west - nieuw adres ds. H.P. Dam, Hooiraamhoek 70, 7546 MB Enschede

Amsterdam - nieuw adres ds. R.F. Telgenhof, 't Ven 18, 1115 HB Duivendrecht, tel. 020-3681874

Zwijgen moet blijven

Over beroepsgeheim en verantwoordelijkheid

In veel beroepen heb je te maken met een beroepsgeheim. Soms word je geconfronteerd met een vraag over de grenzen van de zwijgplicht. De zwijgplicht kan bij een beroepsbeoefenaar een gewetensconflict veroorzaken. Als je door je beroep over informatie beschikt van medechristenen, broeders en zusters uit je gemeente heb je soms een lastig dilemma. Politie en justitie hebben met deze dilemma's te maken. Een hulpverlener, een onderwijzer en een arts, maar ook de apothekersassistent en zelfs de postbode krijgen er mee te maken. Zo verging het ook Antoinet, die recent was heringetreden in de apotheek. Zij moest de morning after pil verstrekken aan jonge meiden uit haar kerkelijke kring.

J. Westert ■

Niet alleen voor huisartsen en andere hulpverleners geldt het beroepsgeheim. In veel sectoren zijn beroeps- en bedrijfsgeheimen van toepassing. Politiemensen, justitiemedewerkers, maatschappelijk werkers, docenten hebben een beroepsgeheim. In de technologie beschikken medewerkers over kennis, die het bedrijf niet op straat wil hebben. En van mijn belastingadviseur hoop ik ook dat mijn persoonlijke gegevens bij hem in goede handen zijn. Ook in de kerk geldt het beroepsgeheim bij pastoren en pastoraal medewerkers. Zo zijn er dus verschillende voorbeelden te noemen, waarbij op de medewerker een zwijgplicht van toepassing is. Voor sommige beroepsgroepen is het beroepsgeheim wettelijk geregeld. Dat geldt bijvoorbeeld voor artsen en bij justitie. Het beroepsgeheim kan ook direct voortvloeien uit de arbeidsovereenkomst of een beroepscode. Schending van het beroepsgeheim kan leiden tot strafvervolgning op grond van artikel 272 van het Wetboek van Strafvordering.

Op de site van het VU medisch centrum tref je het volgende aan: 'Artsen, verpleegkundigen en andere medewerkers zijn gebonden aan de zwijgplicht, die deel uitmaakt van de beroeps-ethiek. Dat betekent dat zij zonder uw schriftelijke toestemming geen informatie over u mogen verstrekken aan personen of instanties die niet bij de behandeling betrokken zijn.'

Vertrouwensaspect

Het beroepsgeheim is het recht van degene van wie een geheim wordt bewaard. Het geeft vorm aan het al door Hippocrates gehuldigde rechtsbeginsel, dat een ieder zich vrij en zonder vrees voor openbaarmaking tot een dienst- of hulpverlener moet kunnen wenden. De zwijgplicht van de hulpverlener vormt de basis voor het vertrouwen in de relatie tussen de dienstverlener en de cliënt. Niet alleen het individuele vertrouwenselement speelt een rol. Er is ook een collectief element. De maatschappij heeft er belang bij, dat ieder die in een benarde situatie verkeert zich tot een vertrouwenspersoon kan wenden. Dit kader geldt voor alle beroepen, waar een beroepsgeheim van toepassing is. Uiteraard is er verschil in de mate van beroepsgeheim. Een arts weet meer van een patiënt, dan de inschrijfbalie van het ziekenhuis. Maar het is niet voor niets, dat het beroepsgeheim in een ziekenhuis zich uitstrekt tot alle medewerkers. Het gaat niet alleen om de directe patiëntgegevens, maar ook om feiten en kennis, waarvan openbaarmaking het vertrouwen van de patiënt of cliënt zou beschamen. Voor de beroeps-ethiek in de medische wereld bestaat veel aandacht. Voor meer informatie wijs ik graag naar de uitgave *Medische ethiek* van dr. J. Douma. (Kampen, 1997)

Niet statisch

‘Spreek is zilver, zwijgen is goud’ is een gulden regel, die ook in veel beroepen geldt. Die regel is niet voor alle tijden en in alle omstandigheden hetzelfde. Het beroepsgeheim volgt ontwikkelingen in de samenleving. De advocaat is een beroepsbeoefenaar, waar het beroepsgeheim een essentieel onderdeel van zijn vertrouwensrelatie vormt. Juist bij justitiële beroepen en de advocatuur is de laatste jaren duidelijk geworden, dat het beroepsgeheim geen statisch thema is. Moderne communicatiemiddelen maken deze beroepsgroep kwetsbaar in het bewaren van toevertrouwde geheimen. De cliënt van de advocaat moet er van op aan kunnen, dat hij vertrouwelijke gesprekken kan voeren met zijn raadsman. Als in de praktijk blijkt, dat zulke gesprekken worden afgeluisterd, is er reden na te denken over een betere verankering van het beroepsgeheim in het Wetboek van Strafvordering, zo is aan de Minister van Justitie geadviseerd.

In Nederland is de privacy van de persoon een groot goed. Bescherming van persoonsgegevens heeft tot gevolg, dat in veel beroepen de aandacht voor geheimhouding is toegenomen. De mondiger burger accepteert minder. Daardoor krijgt het beroepsgeheim ook meer juridische impact. Het beroepsgeheim is dus geen statische term, maar ontwikkelt zich door vanwege veranderende maatschappelijke omstandigheden.

Geen absoluut recht

Er is nog een kant aan het beroepsgeheim, dat ik moet noemen. Het beroepsgeheim is geen absoluut recht. Uiteraard vraagt het doorbreken van het beroepsgeheim om terughoudendheid. Zwaarwegende belangen van anderen of maatschappelijke belangen kunnen aanleiding zijn om het beroepsgeheim te doorbreken. Maar ook dan geldt: doorbreek slechts naar de mate die nodig is. *Een voorbeeld* vind je in het onderwys. Dat is ook een sector, waar veel vertrouwelijke informatie aan de orde is.

de mondiger burger accepteert minder

Het beter doordenken van de relevantie van het beroepsgeheim behoeft in het onderwijs zelfs nog wel enige aandacht. In geval van melding van kindermishandeling door een leerkracht kan er een botsing van plichten ontstaan. De leerkracht doorbreekt zijn zwijgplicht door de mishandeling te melden bij het meldpunt kindermishandeling. Op dat moment zet hij de vertrouwensrelatie opzij. Door anoniem te melden is er overigens ook de mogelijkheid om de doorbreking van de zwijgplicht beperkt te houden. *Een tweede voorbeeld* betreft een arts, die

een infectieziekte constateert bij zijn patiënt. In deze situatie is de arts zelfs wettelijk verplicht melding van de ziekte te doen. Ook de arts kan in dit geval het doorbreken van het beroepsgeheim beperkt houden, omdat hij slechts de infectieziekte hoeft te melden en niet alle medische gegevens van de patiënt openbaar hoeft te maken.

In een situatie van botsende plichten kan bij de persoon met een beroepsgeheim gewetensnood ontstaan. Moet mijn zwijgplicht wijken voor drang tot bescherming van een ander zwaarwegend belang? In de meeste situaties moet degene die het beroepsgeheim heeft echter zelf een afweging van belangen maken. *Doorbreking is mogelijk, indien het belang dat er mee wordt gediend hoger wordt geacht dan het belang dat met zwijgen wordt gediend.* Dat kan een lastig dilemma zijn. De vertrouwensrelatie van de zwijgplichtige moet worden afgewogen tegen het belang van doorbreking van het beroepsgeheim.

Bescheiden verantwoordelijkheidsgebied

Nu maar even terug naar de case van de apothekersassistent. Is het opheffen van de zwijgplicht geoorloofd, als je beschikt over beroepsinformatie op grond waarvan jij er van overtuigd bent dat gemeentelieden zondigen. Het is nodig goed het kader, waarbinnen het beroepsgeheim staat voor ogen te houden. Bovendien heb je als medewerker ook rekening te geven van je eigen professionele positie in het geheel. De apothekersassistent is één van de schakels in de keten van medicijnverstrekking. De eigen verantwoordelijkheid is van een andere orde dan die van de arts die de morning after pil heeft voorgeschreven. Van het gesprek van de arts en zijn patiënt weet de apothekersassistent zelfs niets af. Ik snap dat het persoonlijke morele dilemma voor een apothekersassistent hierdoor niet anders wordt, maar het is nodig te beseffen, dat je in de keten van betrokkenen een bescheiden verantwoordelijkheid draagt.

Ik kan mij voorstellen, dat er medicamenten zijn die iemand in de apotheek niet wil afleveren. Het is echter van tweeën een: of je weigert de uitlevering van al die medicamenten, omdat aflevering je in persoonlijke gewetensnood brengt, of je levert de medicamenten af ongeacht wie er voor je neus staat. De ruimte voor weigering op grond van persoonlijke gewetensbezwaren is in de CAO geregeld. Ooit is die bepaling in de CAO opgenomen op grond van actie van de werkgroep apothekersassistenten van het GMV. Ik vermoed dat van deze bepaling in de praktijk niet veel gebruik zal worden gemaakt. Juist ook vanwege de beperkte verantwoordelijkheid in het proces van medicijnverstrekking.

Botsing van levensstijl

Als het gewetensconflict ontstaat door het verstreken van de morning after pil aan meiden uit je gemeente is er sprake van een andere botsing van plichten. In je beroep word je geconfronteerd met de levensstijl van christenen, waar je graag verre van zou blijven. Juist omdat je elke zondag samen naar dezelfde wet van onze Heer luistert, doet deze situatie extra pijn. Dat zorgt voor een moreel dilemma. Het goede antwoord in deze situatie is niet het doorbreken van de zwijgplicht, die voor de apothekersassistent onderdeel uitmaakt van de arbeidsovereenkomst.

Als je de gewetensnood die door deze kennis is ontstaan, niet alleen kunt oplossen, is het goed om over dergelijke dilemma's met christencollega's van gedachten te wisselen. Het helpt om op een intervisieachtige manier je dilemma's te bespreken. Dat hoeven ook niet altijd collega's met hetzelfde beroep te zijn. Als je even nadenkt, weet je dat politiemensen, onderwijzend personeel, postbodes en veel anderen met soortgelijke dilemma's worden geconfronteerd. De postbode bezorgt post, die hij zelf ook liever niet in zijn bus wil ontvangen.

Ervaringen uitwisselen, hoe je professioneel en ethisch zuiver handelt, helpt bij het ordenen van je gedachten. Je kunt elkaar helpen goed zicht te houden op de verantwoordelijkheden, die je in je werk draagt. Bespreek zonder schending van je beroepsgeheim zo'n dilemma ook eens met je pastor. Hij kan het niet van je wegnemen, maar een gesprek in algemene termen over de zaken, waar je mee in aanraking komt, biedt wel nieuwe mogelijkheden. Er ontstaat de mogelijkheid om het inzicht bij

gemeenteleden over zo'n thema te verruimen door in algemene termen aan te geven en thema's mee te nemen in gesprekken over levensstijl. Juist het geïnfecteerd zijn met de individualistische levensstijl van onze cultuur draagt er toe bij dat dilemma's als deze veel vaker voorkomen.

Er verscheen onlangs een aardig boek *Help! Het is weer maandag*, over christen-zijn op je werk. De schrijver, Eddy de Pender, adviseert

soms moet je het stof van je voeten schudden en verder gaan

om bij ethische dilemma's de wet van de liefde te hanteren. Blijf een open liefdevolle houding hanteren en straal integriteit uit in je eigen gedrag. Laat het ook een onderwerp van gebed zijn. Ook al zie je zelf niet het directe resultaat, de wegen van onze God om verandering tot stand te brengen zijn soms ondoorgrondelijk. Leer in zulke situaties ook om teleurstelling te accepteren. Soms moet je het stof van je voeten schudden en verder gaan. Dat is nodig omdat je anders volstrekt ontmoedigd en teleurgesteld kunt raken voor wat er ook binnen een kerkelijke gemeente plaatsvindt. Ook al is wat je in je beroep meemaakt nog zo miserabel, het is niet jouw verantwoordelijkheid om het ook censuraal te maken. Professioneel zwijgen moet blijven.

J. Westert is directeur van het Menso Alting College.
reacties: j.westert@planet.nl

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

abonnementsprijs € 49,95
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Aanlevering advertenties in overleg.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

In vuur en vlam zet ons de Geest

lied van de week

J. Smelik ■

1. *In vuur en vlam zet ons de Geest
gegeven op het pinksterfeest,
ten leven op ons uitgestort -
hoort hoe Gods kerk geboren wordt!*
2. *Wie door dit vuur wordt aangeraakt
en uit het ongeloof ontwaakt,
beleeft - God lof! - een ommekeer,
de dag van de verrezen Heer.*
3. *Wie op het rijk van Christus hoopt
ontvangt de Geest en wordt gedoopt -
God heeft uw zonden weggedaan,
een nieuwe mens is opgestaan!*
4. *Al slaat men ons met zweep en stok,
geboeid, geketend in het blok,
wij weten: God houdt trouw de wacht -
wij zingen psalmen in de nacht!*
5. *En is uw vlam haast uitgeblust,
gij moedeloze, hier is rust!
Alwie in eerbied voor Hem knielt
wordt met zijn vuur opnieuw beziel.*
6. *Wie gaan gebukt door angst en pijn
of schuldeloos gevangen zijn,
om Christus en het recht bespot
hun offer is bekend bij God.*
7. *Heeft iemand meer dan nodig is
die schenkt wat overbodig is,
want liefde maakt ons meer dan rijk,
ons wacht zijn land, zijn koninkrijk.*
8. *De aarde is ons toevertrouwd,
God strooit ons uit als zoutend zout,
als licht dat in het duister straalt
en metterdaad zijn woord vertaalt.*
9. *Zo waait de wind, zo blaast de Geest,
zo laait het vuur van pinksterfeest,
wij zijn het lichaam, Hij het hoofd -
uw naam, Heer Jezus, zij geloofd!*

André F. Troost

Toelichting

Helemaal in vergelijking met de kerstliederen waren er tot voor kort nog niet veel pinksterliederen door de generale synoden vrijgegeven voor liturgisch gebruik. Daarom is het goed dat de laatste synode een aantal liederen heeft vrijgegeven die specifiek op Pinksteren een plek in de kerkdiensten kunnen ontvangen. Eén van die liederen is 'In vuur en vlam zet ons de Geest' van André F. Troost.

André Troost werd op 20 oktober 1948 geboren te 's-Gravenhage. Aan de Rijksuniversiteit te Utrecht studeerde hij theologie. Van 1972 tot en 1974 was hij als predikant voor het jeugdwerk verbonden aan de Classis Heusden van de Nederlandse Hervormde Kerk. Daarna was hij achtereenvolgens predikant van de Hervormde Kerk te Asperen en Ermelo. In de jaren '90 diende hij als predikant de gefedereerde Hervormde Gemeente en Gereformeerde Kerk te Zunderdorp. Daarbij was hij tevens voorganger van de Hervormde Gemeente te Amsterdam voor bijzondere werkzaamheden ten behoeve van de Stichting 'Diensten met

Belangstellenden', in en rond de Engelse Kerk aan het Begijnhof in de hoofdstad. In 1998 promoveerde Troost op de dissertatie *Dichter bij het geheim. Leven en werken van Willem Barnard / Guillaume van der Graft*.

Sinds augustus 2001 is hij predikant van de Hervormde Gemeente te Heusden. Landelijke bekendheid heeft Troost gekregen door zijn dagboeken en andere publicaties. Dit jaar rolde zijn vijftigste boek van de persen: *Dat Koninkrijk van U - Hoe kan Jezus de Messias zijn?*

Vanaf de jaren '80 laat Troost ook regelmatig van zich horen als dichter van kerkliedteksten. Diverse liederen werden in verzamelbundels opgenomen. Zelfs publiceerde Troost de liedbundels *Blaas de bazuin* (1986), *Uw lente is ontloken* (1989), *Zingend Gezegend* (1995) en *Dat geloof ik* (2005).

Wie het pinksterlied zingt, dat voor zondag 4 juni op het rooster staat, zal daarin veel elementen tegenkomen uit met name Handelingen 2. In vers 3 horen we o.a. de echo van Petrus' woorden uit Handelingen 2:38. Het vierde couplet verhaalt over de vervolgingen

waarmee de eerste christenen te kampen kregen en herinnert vooral aan het verhaal van Paulus en Silas in de gevangenis van Filippi (Hand. 16). Ook wordt in het lied gerefereerd aan het reilen en zeilen in de eerste christelijke gemeente. Zo verhaalt vers 7 van het lied over de gemeenschappelijkheid waarbij de christenen ofwel al hun goederen verkochten en de opbrengst in een algemene kas stortte, ofwel uitdeelden aan behoeftigen naar wat nodig was. Verder staan in het lied verwijzingen naar schriftplaatsen buiten het boek *Handelingen*. Bijvoorbeeld: in het voorlaatste couplet wordt verwezen naar de bekende woorden uit de Bergrede over het zoutend zout en het licht van de wereld (Matt. 5:13-16). Het beeld van Christus als hoofd van zijn lichaam (1 Kor. 12, Ef. 4) treffen we aan in het slotcouplet.

Melodie

André Troost maakt frequent gebruik van contrafacteren, dat wil zeggen, dat hij voor zijn liedteksten melodieën van bestaande liederen kiest. Lang niet altijd vind ik zijn melodiekeuzen sterk; het komt regelmatig voor dat het karakter van de melodie naar mijn smaak te weinig aansluit bij de tekst. Dat is wat mij

betreft niet het geval bij het lied van deze week. Als melodie koos Troost die van gezang 281 uit het *Liedboek voor de Kerken*, 'Jezus zal heersen waar de zon'.

Deze bekende, opgetogen en ietwat triomfalistische melodie sluit goed aan bij de inhoud van de tekst. Niet alleen door het markante ritme maar vooral ook de sterke opwaartse en dalende beweging die de melodie iets wervelends geeft en doet denken aan een wervelwind die beeld kan zijn voor de wijze waarop de Geest over de aarde blaast.

De melodie is uit Engeland afkomstig. Daar heeft men de aardige gewoonte om melodieën namen te geven. Zo heet deze melodie 'Truro'. Zij komt uit de bundel *Psalmody Evangelica. A Collection of Psalm and Hymns in Three Parts for Public Worship*, by Thos. Williams (2 delen, 1789/1790). In deze bundel stond de melodie genoteerd bij het lied 'Now to the Lord a noble song'. Later is de melodie onder meer ook gebruikt voor het zondagslied 'Jesus shall reign where'er the sun' van Isaac Watts, een bewerking van Psalm 72.

Dr. J. Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Zuidhorn

Mededeling

Aandacht voor De Reformatie op de radio

In de zomermaanden zal de Evangelische Omroep op de zaterdagavonden aandacht aan een groot aantal kerkbladen. Het gaat om gesprekken van Andries Knevel met redacteuren van deze bladen. De titel van het programma is 'De mensen van de kerkbladen'. Ook ons blad komt daarbij aan bod. De beide kernredacteuren, E.A. de Boer en B. Kamphuis, gaan dan in op vragen naar de positie van *De Reformatie* in het kerkelijk leven en het beleid van de redactie. Deze uitzending zal D.V. plaatsvinden op 1 juli 2006. Het volledige uitzendingschema is als volgt:

03-jun-06	1	Waarheidsvriend
10-jun-06	2	Zoeklicht
17-jun-06	3	De Wekker
24-jun-06	4	De Oogst
01-jul-06	5	<i>De Reformatie</i>
08-jul-06	6	Parakleet
15-jul-06	7	Strijdkreet
22-jul-06	8	Confessioneel
29-jul-06	9	Baptisten.nl
05-aug-06	10	Opwekking
12-aug-06	11	Centraal Weekblad
19-aug-06	12	Opbouw
26-aug-06	13	Credo

De uitzendtijd is steeds 's avonds om 21:40 uur op radio 747AM.

PERSBERICHTEN

Alom klinkt het Woord in Enschede

Zaterdag 3 juni kunt u kijken naar een aflevering van Alom Klinkt het Woord in Enschede (NED. 1, 12.00-12.25 uur)

Op deze zaterdag kunt u kijken en luisteren naar samenzang vanuit de Gereformeerde Kerk in Enschede. De liederen worden afgewisseld met een korte meditatie door ds. Linus van 't Foort.

...met de Bijbel onder dak...

Al 58 jaar plaatst de Bijbelvereniging v/h de Nederlandse Gideons, Bijbels op allerlei overnachtinglocaties: hotels, pensions, bungalowparken, ziekenhuizen, gevangenissen, schepen. Op zo'n 3000 locaties liggen inmiddels 157.500 Bijbels. Het is toch wel bijzonder dat in ruim 95% van de hotels in Nederland een Bijbel ligt. Per jaar worden er echter 6000 Bijbels 'meegenomen'. Vervanging blijft ook om andere redenen noodzakelijk.

Sinds kort werken we met een nieuwe, kleurrijke uitgave van de Bijbel. In maart 2006 zijn er 100.000 HotelBijbels van de pers gerold. We verstrekken de Bijbel gratis. Als vereniging zijn we volledig afhankelijk van giften. Vele gevers maken dit werk mogelijk. De laatste jaren zien we dat de vrijgevigheid van kerken en particulieren helaas minder wordt.

De Bijbel bewijst zijn dienst in situaties waarin mensen op zichzelf zijn aangewezen. Elke dag opnieuw. Dat is onze motivatie om dit werk met volle inzet te blijven doen, opdat velen in aanraking komen met het Evangelie en hun leven hier naar richten.

Blijft u ons steunen om op strategische plekken de Bijbel te kunnen neerleggen!?

Namens het bestuur,

M.A. Groenevelt-Hofsteenge, Bestuurslid Bijbelvereniging

U kunt met ons in contact komen:

Email: info@bijbelvereniging.nl

Voor giften: Postbank 53 98 98 of ING 66 74 60 470

Voor meer informatie: www.bijbelvereniging.nl

Studiedagen Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis

Organisatie: Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis in samenwerking met Vereniging voor Christen-Historici, Theologische Universiteit Apeldoorn, Faculteit der Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen, Subfaculteit Theologie van de Univer-

siteit Utrecht, Instituut voor Reformatieonderzoek te Apeldoorn, uitgeverij Kok Ten Have te Kampen. De Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis (VKN), opgericht in 1989, richt zich op alle kerkhistorici en andere geïnteresseerden, ongeacht levensbeschouwelijke achtergrond. De VKN belegt minstens tweemaal per jaar studiedagen op verschillende locaties in Nederland. De VKN geeft vier keer per jaar het Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis uit en heeft reeds achttien boeken op de markt gebracht.

Maandag 29 mei 2006, 12.30-17.30: Hongarije 1956 - congres van de Vereniging voor Christen-Historici en het Instituut Geschiedenis van de Universiteit Utrecht mmv de Ambassade van de Republiek Hongarije - Met Jan van der Graaf, Duco Hellema, Antje Koelewijn, J.G. Orban, Peter Schermann en Gábor Szentiványi
Aula Academiegebouw Utrecht (Domplein) 29 mei 2006 - <http://www.christenhistorici.nl>

Zaterdag 4 november 2006, 10.15-15.45: Zutphen: Walburgis en Wildeman - Achttiende Dag van de Kerkgeschiedenis - Met Willem Frijhoff, G.J. Steverdink, A. Bos-Oskam, e.a..

Rondleidingen langs Sint Walburgiskerk met Librije en katholieke schuilkapel in herberg De Wildeman - Presentatie E.H. Bary (red), Deventer en Zutphen als historische centra van kerkelijk leven De Wijngaard, Wilhelminalaan 3, Zutphen

Verschenen: nieuwe gemeenteschets!

De nieuwste gemeenteschets over Het feest van de eredienst, geschreven door ds. B. Luiten, is gereed, hij staat op de website van de Bijbelstudiebond. Deze schets, nummer 18 alweer, is net als alle andere tot nu toe verschenen gemeenteschetsen **gratis te downloaden van www.bijbelstudiebond.nl**.

Ook deze schets bestaat uit drie onderdelen: een schets voor de jeugd van 12-16 jaar, een schets voor jongeren 16+ en een schets voor volwassenen. 'In de eredienst klopt het hart van de gemeente, wanneer zij samenkomt om God te prijzen, Hem te danken en naar Hem te luisteren. Om zijn hulp te zoeken en te vinden, vergeving te ontvangen en genade. Om de band te vernieuwen, die voor eeuwig is bedoeld. De band met Hem en met elkaar.' Aldus de auteur in zijn woord vooraf.

De schetsen zijn helder geschreven en sluiten inhoudelijk heel fraai op elkaar aan. In de eerste schets leren de jongeren wat de band, het verbond met God betekent en komen de verschillende elementen van de eredienst aan de orde. De schets voor de oudere jeugd staat in het teken van het naderen tot God aan de hand van een bijbelstudie over Hebreëën 12:18-29. En voor de volwassenen gaat het o.a. over bijbelse uitgangspunten, kerkelijke afspraken en is er aandacht voor kinderen en jongeren.

Kortom, een mooie gemeenteschets die heel veel biedt voor het gesprek in de gemeente over eredienst en liturgie.

Van de Themacommissie